

فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات سیاسی و بین‌المللی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا
شماره پنجم - بهار ۱۳۸۹
صص ۲۴۱ - ۲۳۷

معرفی و نقد کتاب دانشنامه‌ی روابط بین‌الملل و سیاست جهان

ویراستار: مارتین گریفیتس
ترجمه: علی رضا طیب
بهرام منتظری^۱

مقدمه:

کتاب «دانشنامه‌ی روابط بین‌الملل و سیاست جهان»^۲ که مارتین گریفیتس استاد دانشگاه فلیندرس استرالیا در سال ۲۰۰۵ ویراستاری نموده است را به حق می‌توان جدیدترین دانشنامه‌ی روابط بین‌الملل دانست که در آغاز هزاره سوم میلادی چاپ و نشر یافته است، و مترجم توانا و به نام آن به شایستگی این کتاب را به زبان فارسی سلیس و روان برگردانده و این کتاب توسط انتشارات نشر نی تهران با وسواسی علمی در ۱۱۶۰ صفحه‌ی سی و شش سطر، منتشر شده است.

---

۱. استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا

2- Encyclopedia Of International Relations And Global Politics ;2005 Griffits, Martin

شایان ذکر است که بذل توجه بیشتر به تألیف، ترجمه و تدوین فرهنگ‌ها و دانشنامه‌های تخصصی در علوم سیاسی و روابط بین‌الملل از رخدادهای میمون و تازه‌ی علمی در ایران بعد از انقلاب اسلامی می‌باشد که خود دلیل بر عمیق‌تر شدن نگاه و پختگی آگاهی صاحب‌نظران و اشتیاق دانش‌پژوهان در این مرز و بوم به این مقوله است. به گونه‌ای که امروزه به همت بلند چهره‌های فرهنگ دوستی که به مرجعیت علوم انسانی توجه کرده و در جهت ترویج آن سختی‌های بسیاری را بدون چشم داشت مادی و دنیوی بر خود هموار ساخته و تنها رضای خداوند متعال جهت آگاهی بخشی و پراکندن نور علم در این خطه‌ی پاک و مقدس منظور نظرشان بوده، می‌توان چند کتاب در زمینه‌ی فرهنگ و دانشنامه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل به زبان فارسی یافت.

معرفی کتاب

دانشنامه‌ی روابط بین‌الملل و سیاست جهان با همکاری ۱۲۵ نویسنده که برخی از آنان همچون: کالوی هالستی، تد رابرت گر، دیوید کلمن، سینکلر، پیت هاس و باربارا هارف شهرت جهانی دارند؛ زیر نظرگریفتس تألیف شده است.

این دانشنامه در برگیرنده‌ی ۲۹۹ مدخل می‌باشد؛ در یک بررسی از این مدخل‌ها می‌توان آن‌ها را به سه دسته تقسیم کرد:

- مدخل‌هایی که مقدمه‌های انتقادی محققانه‌ای درباره‌ی رویکردهای نظری، مفاهیم، موضوعات و سازمان‌های بین‌المللی مطرح در روابط بین‌الملل هستند. تعداد این مدخل‌ها به ۴۹ می‌رسد که توسط صاحب‌نظران حوزه‌ی مورد بررسی نوشته شده و محتوای آن‌ها اغلب گزارشی از تحقیقاتی است که نویسنده‌ی مدخل، در حوزه‌ی دانش و تخصص ویژه‌ی خودش انجام داده است. از طرفی دیگر با دقت در این مدخل‌ها می‌توان یافت که نویسنده، مروری انتقادی بر تحقیقات موجود را نیز وظیفه خود دانسته و بدان پرداخته

است؛ بدین سبب، هر مدخل، نمای کلی جامعی از پژوهش‌های جاری حوزه‌ی مربوط را نشان می‌دهد.

- ۵۰ مدخل طولانی هم به معرفی نظریه پردازانی اختصاص یافته که سهمی اساسی در نحوه‌ی اندیشه‌ی صاحب نظران درباره‌ی روابط بین الملل در آغاز هزاره سوم داشته‌اند.
- بقیه مدخل‌ها مرور فشرده‌ای بر مهم‌ترین مفاهیم، نهادها و موضوعات در روابط بین‌الملل و سیاست جهان معاصرند.

از مزایای دانشنامه، این است که تمامی مدخل‌ها بر حسب نظم دقیق الفبایی مرتب شده‌اند و در داخل متن هر مدخل در خصوص لزوم ارجاعات درونی به سایر مدخل‌ها توضیحاتی داده شده است؛ و در پایان هر مدخل خوانندگان به مدخل‌های مکملی که در آن وجود دارد، ارجاع داده شده و منابعی هم برای مطالعه‌ی بیشتر خواننده‌ی محقق پیشنهاد شده است. از طرفی دیگر در آخر مدخل‌هایی که به معرفی متفکر و صاحب نظری مطرح در روابط بین الملل اختصاص دارد، نام مهم‌ترین آثار و تألیفات او نیز آمده است. همچنین بعد از اتمام توضیح متن مدخل‌ها، برای علاقمندان چندین کتاب با آدرس کامل بعنوان خواندنی‌های پیشنهادی آمده است.

نقد محتوایی

در بررسی و مطالعه‌ی این دانشنامه هر چه جلوتر می‌رویم، دقت علمی نویسندگان و چیره دستی علمی آنان مشهودتر می‌گردد و این مطلب وقتی بیشتر به چشم می‌خورد که این دانشنامه با دیگر فرهنگ‌های موجود که به زبان فارسی تألیف، ترجمه یا تدوین شده است، مقایسه گردد. با این وجود، این کتاب نیز همچون دیگر کتاب‌های تألیفی خالی از اشکال و ایراد نمی‌باشد، در این جا به برخی از آنها اشاره می‌گردد:

۱. در این دانشنامه مدخل انقلاب (صفحه ۱۳۲) به زیبایی توضیح داده شده اما هیچ اشاره‌ای به انواع و اقسام و مهم‌ترین آنها اشاره‌ای نشده، همچنین از انقلاب‌های رنگین که در هزاره‌ی سوم در چندین کشور رخ داده، بحثی به میان نمی‌آورد.
۲. در صفحه ۱۹۴، نظریه‌ی برخورد تمدن‌ها آمده است، اما به نظریه‌ی مطرح شده توسط رییس جمهور وقت ایران یعنی نظریه گفتگوی تمدن‌ها که مورد توجه اندیشمندان دنیا قرار گرفت و سمینارهایی در سطح بین‌المللی در این خصوص برگزار گردید؛ اشاره‌ای نکرده است.
۳. در صفحه ۲۶۰، مدخل پول شویی توضیح داده شده، در حالیکه این مفهوم از مفاهیم اقتصادی است.
۴. در توضیح تروریسم (صفحه ۲۹۷) تنها به تعریف آن، سازمان و زیر ساخت تروریستی و نظام‌های اعتقادی تروریست‌ها، انگیزه‌ها، تاکتیک‌ها و آماج‌های تروریست‌ها و در آخر آینده‌ی تروریسم می‌پردازد؛ اما از تروریست دولتی که نمونه‌ی بارز آن رژیم اشغال‌گر قدس (اسرائیل) می‌باشد و انواع ترورها، اشاره‌ای نکرده است.
۵. در بحث جنگ (صفحه ۳۸۴ به بعد) مؤلف فقط به جنگ افزارهای شیمیایی، میکروبی و نابودی جمعی می‌پردازد و از جنگ جهانی اول و دوم، جنگ تحویلی عراق علیه ایران و جنگ خلیج فارس مطلبی نمی‌نویسد.
۶. این دانشنامه که عنوان «روابط بین الملل و سیاست جهانی» دارد؛ هیچ اشاره‌ای به صهیونیست و رژیم صهیونیستی و معضلات ناشی از آن در منطقه‌ی خاورمیانه و جهان نمی‌کند.
۷. این کتاب با آنکه در ده‌های اخیر تألیف شده است؛ برای انقلاب اسلامی ایران و رهبرکبیر آن (امام خمینی^(ره)) و اندیشه‌ی سیاسی در اسلام معاصر، تأثیرات انقلاب اسلامی در منطقه‌ی خاورمیانه و سیاست بین الملل، مدخلی اختصاص نداده است.

نقد ترجمه

در این قسمت بار دیگر اذعان می‌گردد که مترجم توانایی خود را در ترجمه‌ی این کتاب همچون دیگر کتاب‌هایی که در علوم سیاسی و روابط بین‌الملل ترجمه کرده، بیش از پیش به اثبات رسانیده است. و این دانشنامه را نیز با شیوایی و روانی خاصی که هر خواننده‌ای را به خود مجذوب کرده، باعث علاقه‌مندی هر چه بیشتر او به مباحث دانشنامه می‌گردد؛ ترجمه کرده است. در بررسی معادل واژه‌ها و اصطلاحات انگلیسی برگردانده شده به فارسی به واژه‌ی نامأنوس «زن باوری» بجای واژه‌ی «فمینیسم» که در زبان فارسی تا حد زیادی جا افتاده است، بر می‌خوریم. به نظر شایسته بود که مترجم از این واژه در کنار واژه‌ی زن باوری نیز استفاده می‌کرد تا بیشتر مفهوم گردد و دیگر اینکه مترجم مدخل ARAB LEAGUE را به جامعه‌ی عرب ترجمه کرده و حال معمول این است که آنرا به اتحایه‌ی عرب ترجمه می‌کنند، که به نظر صحیح‌تر می‌باشد.

پیشنهاد

در این جا به‌عنوان یک علاقه‌مند به مطالعه‌ی کتاب، به مترجمین و ناشرین پیشنهاد می‌نمایم که در ابتدای کتاب نویسنده و حتی مترجم را معرفی علمی، شخصیتی بنمایند و آثار علمی آنان را به مطالعه‌کنندگان بشناسانند و اگر میسر می‌باشد راه تماس و ارتباط با آنان را در کتاب درج نمایند.

در آخر مطالعه و رجوع به این کتاب وزین علمی که با ترجمه‌ای سلیس به فارسی برگردانده شده است، به تمامی علاقه‌مندان دانش و دانشجویان و اساتید علوم سیاسی و روابط بین‌الملل توصیه می‌گردد.